

Edgar Calel

Ni Musmut (It's Breezing)

30. august 2024 — 5. januar 2025

Bergen Kunsthall har gleden av å presentere en omfattende utstilling av kunstneren Edgar Calel, som bor og jobber i Comalapa, Guatemala. Calel blir ansett som en ledende skikkelse i dagens generasjon av latinamerikanske kunstnere. Han arbeider innen et mangfold av teknikker, og arbeidene hans er ofte en hyllest til tradisjoner og spiritualitet i den mayiske kaqchikeltradisjonen han kommer fra. Den kunstneriske tilnærmingen bunner i et oppmerksomt forhold til jorden og elementene, og utsetter gjerne vestlige konvensjoner og oppfatninger om permanens for lekne provokasjoner. Arbeidene på utstillingen «Ni Musmut (It's Breezing)», er laget spesielt for lokalene i Bergen Kunsthall, og viderefører Calels engasjement i kaqchikelkulturens verdensanskuelse og hvordan denne kulturens ideer og praksiser har tilknytning også til andre kulturelle kontekster. Både bruken av kaqchikelspråket, og hvordan han forholder seg til stedene han reiser til, vitner om en kunstnerisk praksis som hyller den rollen åndeligheten spiller i dagliglivet hos folket hans. Samtidig er han hele tiden oppmerksom på de truslene om utestengelse og kulturell tilintetgjørelse som kaqchikelfolket daglig utsettes for.

Tittelen, «Ni Musmut», viser til en spesiell vind i fjellet i nærheten av landsbyen Pa mumus i Guatemala. Vinden fører også med seg et lett duskregn som nesten ved et trylleslag gjør luften uklar og diffus – det skaper et filter som tilslører omgivelsene og skaper en følelse av at noe er i ferd med å skje.

Utstillingen i Bergen Kunsthall viser flere store installasjoner laget med jord, stein og ild, de grunnleggende elementene som trengs for å utføre et rituell takkoffer – *jun k'obomanik*. I dette universet med referanser til et landskap formet av geologi og landbruk, finner vi en serie hengende steiner og en gruppe på 76 leirkrukker fylt med vann og kronblader, og belagt med kvister. Arbeidet har tittelen *Oyonik paruwi Juyu'* (Påkallelse over fjellene) og henviser til tradisjonelle kulturelle praksiser, samtidig som det også åpner opp for nye lesninger i en ny kontekst. Arbeidene presenteres både som materiale og som ritual – og kunstneren og de ansatte i Bergen Kunsthall kommer til å tenne stearinlys under steinene og ta seg av de alterlignende krukkene hver dag så lenge utstillingen er åpen. Calels arbeider innebærer at han må legge seremonier og ritualer i hendene til institusjonen, og kunstneren anser et slikt samarbeid som et middel til å åpne opp disse tradisjonene samtidig som han forblir i dialog med fortidens utøvere av ritualene. Arbeidene utfordrer også etablerte oppfatninger om kunstverk og eierskap, og løfter frem hvordan Calels lokalsamfunn bidrar kunstnerisk til samtidens oppfatninger av ritualer, performativitet og økologisk tenkning.

Tre store broderte arbeider viser scener fra Calel-familiens hjem. Arbeidene er laget i samarbeid med flere familiemedlemmer, og dermed skapes en direkte forbindelse mellom hjemmet – et sted for å samles og ha felles ritualer – og visningsrommet, som også er et rom for sosial interaksjon og refleksjon. Et utvalg verk fra Calels familie og kunstfelleskap vises i den minste og mest intime salen. Her er hagen et gjennomgående tema, og utstillingen viser blant annet malerier laget av Calels mor.

Utstillingen er Edgar Calels første separatutstilling i Europa.

About the artist

Edgar Calel (født i Chi Xot – San Juan Comalapa, Guatemala, i 1987) er en billedkunstner og poet fra den mayiske kaqchikelkulturen, med en kunstpraksis som dykker ned i kompleksiteten i urfolkens erfaringer. Arbeidene hans tar for seg kaqchikelkulturens kosmiske verdenssyn, tradisjoner og ritualer, presenterer disse kulturelle elementene for et nytt internasjonalt publikum, og lar dem vokse i møte med andre kulturer. Calel er en del av et pulserende kunstmiljø i Guatemala, i kretsen rundt galleriet Proyectos Ultravioleta, en plattform for samtidskunst i Guatemala by. Galleriet har spilt en viktig rolle i å synliggjøre en generasjon kunstnere fra Guatemalas urbefolkning på den internasjonale kunstscenen. Samtidig har de også bidratt til å utvikle en særlig institusjonskritikk som responderer på maktdynamikk og historiske endringer. Calel skaper alltid kunsten i samarbeid med andre, og inviterer familie, venner og kollegaer inn i arbeidet. Verkene hans har vært vist internasjonalt og inngår også i flere internasjonale samlinger, blant annet som det mest omdiskuterte tilskuddet til Tate Moderns samling i 2021. For installasjonen *Ru k'ox k'ob'el jun ojer etemab'el* (Ekkoet av en gammel kunnskapsform), inngikk nemlig Calel og Tate en hittil enestående forvaringsavtale, der det anerkjennes at installasjonen, som omfatter rituelle velsignelser fra maya-kaqchikelkulturen, ikke kan reduseres til de konkrete objektene den består av. Tate fikk derfor overta installasjonen, men uten å få fullt eierskap, og for en periode på 13 år. I mayakulturens kosmiske verdenssyn viser dette tallet til de 13 leddene i menneskekroppen.

Edgar Calel studerte ved Escuela Nacional de Arte Rafael Rodríguez Padilla. I 2023 hadde han sin første separatutstilling, *B'alab'äj* (Jaguar Stone), ved SculptureCenter i New York. Han har deltatt på en rekke gruppeutstillinger, blant annet *Choreographies of the Impossible*, 35th São Paulo Biennial, São Paulo, Brasil (2023); *uMoya: The Sacred Return of Lost Things*, 12th Liverpool Biennial, Liverpool (2023); *Soft and Weak Like Water*, 14th Gwangju Biennial, Gwangju (2023); *Is It Morning for You Yet?*, 58th Carnegie International, Pittsburgh (2022); samt *The Crack Begins Within*, 11th Berlin Biennial, Berlin (2020). Arbeidene hans er representert i følgende permanente samlinger: Rijkscollectie – det nederlandske riksmuseets samling; Hammer Museum, Los Angeles; Tate, UK; Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía, Madrid; National Gallery of Canada, Ontario; Fundación TEOR/ética, San José, Costa Rica; MADC Museo de Arte y Diseño Contemporáneo, San José, Costa Rica; og Kadist, San Francisco.

Sal II

K'obomanik (Takknemlighet for alt som tennes og slukkes foran øynene våre)

Installasjonen i Sal II består av en serie hengende steiner. Under dem tennes det hver dag gjennom hele utstillingsperioden stearinlys. Lysene som er plassert på en jordhaug, skiftes daglig ut. De etterlater stearinrester og gjør undersiden av de hengende steinene mørkere. Stein og stearinlys er noe Calel ofte benytter seg av i arbeidene, dette peker mot

tradisjonelle ritualer samtidig som lysene utfordrer den europeiske kunstinstitusjonen hvor det vanligvis ikke er lov til å tenne ild.

Den mayiske tittelen *K'obomanik* peker mot takknemlighet eller ofring. Men «k'obomanik» er ikke bare et ord, det bærer i seg en hel livsform hvor ritualer og seremonier spiller en vesentlig rolle. Disse ritualene, som Calel ofte skaper om til kunstverk og presenterer i gallerier, omfatter blant annet offergaver for å takke forfedrene og landet for livet og visdommen de har overført. Calel viser takknemlighet for dagslyset, for nattemørket, for tåken som hilser morgenen velkommen – alt sammen står for hvordan livet og omgivelsene er gjensidig forbundet. En nøkkel til troen i denne tradisjonen er tanken om at åndene er allestedsnærværende, men at de trenger en kropp eller et medium for å tilkjenne seg. For eksempel kan åndene ta tilhold i steiner, og motta offergaver som frukt, tobakk, blomster og annet som en del av en ritualistisk praksis. Dette er blant annet tilfelle i det arbeidet som Tate nå disponerer. Slik Calel ser det, er det bare gjennom ritualer og kunsten at slike forbindelser til andre ånder er mulig.

På den ene siden fører Calel disse praksisene inn i kunstinstitusjonen for å synliggjøre mayafolket og deres tusenårgamle kultur. På den andre siden understreker han betydningen av å videreutvikle de gamle minnene og praksisene, tilpasse dem til nye sammenhenger, særlig i relasjon til arkitektur og kolonitidens innflytelse som har satt dype og varige spor i landet deres.

Denne gangen, i Bergen Kunsthall, er stearinlyset plassert rett under steinene, og lyser opp der hvor det ellers alltid er mørkt. Samtidig kan det stå som en refleksjon over bergensvinterens kulde og fravær av lys.

Stearinlysenes farge representerer ulike aspekter ved livet: svart står for de indre organene skjult i mørke, hvitt representerer uttrykkene som bringer de indre elementene opp i lyset, og rødt symboliserer blodet som renner gjennom dem og forbinder den indre og ytre verden.

Arbeidet sier også noe om hvordan individets begrensede yteevne ikke kan måle seg med kraften i det kollektive. Mens én person bare makter å bære en stein en kort stund, kan institusjonen eller samfunnet i fellesskap bære mye mer. Denne metaforen kan også anvendes på den rollen institusjoner og samfunnet spiller, hvor man har strukturene, styrken og infrastrukturen til å aksle en kulturell og åndelig bør som kan være for tung for individet alene.

Sal I

Oyonik paruwi Juyu' (Påkallelse over fjellene)

Hele Sal I er omskapt til et stort jordbasert univers, fylt av lukt og fuktighet – et mikrokosmos som oppleves med hele kroppen. Installasjonen kan minne om kunstpraksiser fra 1960-tallet og utover, så som landkunst og jordkunst, som hadde som mål å skape forbindelser mellom gallerirommet og verden utenfor, ofte med prosjekter i gigantiske formater. I Calels installasjon bibringes materialene spesifikke minner og

betydninger, så som forfedrenes kunnskap om landbruk. Installasjonen er inspirert av landskapet rundt Bergen, og byfjellene som omgir byen, et landskap som har mye til felles med Comalapa, landsbyen i Guatemala hvor Calel og familien bor og arbeider.

På utstillingen bebos jorduniverset av en serie på 76 leirkrukker i forskjellig størrelse og form. Oppå krukkene, som er fylt med vann og kronblader, ligger det kvister. Arbeidet kretser om det mayiske kaqchikelritualet som er kjent som Oyonik, et helbredende rite som skal veilede og støtte den som har gått seg vill, det være seg åndelig eller fysisk.

Calel trekker veksler på den kulturelle kunnskapen som sier at når man går i fjellet, er det viktig å stoppe opp, hvile og be fjellet om tillatelse til å bestige det eller gå ned, og slik anerkjenne fjellets makt og tilstedeværelse. I kaqchikelkulturen kan det å gå seg vill også symbolisere kroppens atskillelse fra ånden. *Oyonik paruwi Juyu'* søker å gjenforene kropp og ånd ved å påkalle himmelens og jordens hjerte, og be om at ånden får vende tilbake slik at personen kan finnes. Ritualet som er representert ved leirkrukkene er ikke bare en form for åndelig healing, det tjener også som et middel til kommunikasjon. Gjennom ritualene og arbeidet kan budskap sendes til den som befinner seg langt borte, budskap som mottas via drømmer, tegn, naturen eller dyr, i det som Calel spøkefullt omtaler som «forfedrenes WhatsApp».

Ruten gjennom visningsrommet beveger seg mellom jordhaugene og er formet etter linjene i Calels egen håndflate, og symboliserer hans personlige reise og forbindelse til jorda. Ifølge guatemalansk kiromanti eller håndtydning har alle en livsvei, og mens noen ser denne veien som leses i håndens linjer bare som et bilde på fremtiden, er hendene for Calel også det han bruker til å forme sin egen fremtid som kunstner.

Sal III

Calel kommer fra en kunstnerisk familie, og mange av arbeidene hans lages i samarbeid med familiemedlemmer som ofte reiser sammen med ham når arbeidene skal installeres eller skapes på stedet. Denne forståelsen av arbeid og liv som et felles prosjekt er skildret direkte i en serie broderier som vises i Sal III. Broderiene, som flere i familien har vært med å lage, viser rommene i hjemmet deres, hus bygget i tradisjonelle teknikker som er vanlige i Chixot, med vegger i adobe, en blanding av murstein laget av soltørket leire, samt jord og andre organiske materialer. Veggene er dermed også bærere av en form for historie, her smelter fortid og nåtid sammen.

Det største broderiarbeidet på utstillingen, som har tittelen *Nimajay Kaqchikel* (Stort kaqchikelhus), viser et hjem nesten diagrammatisk, i fugleperspektiv. I ett eneste bilde gis det et levende bilde på mange års samvær, seremonier og aktiviteter. Her ses en altertavle og ildstedet hvor måltidene deles, i tillegg til sovende spedbarn, dans og musikk. Over alteret er det et mønster som forestiller en jaguar, et beskyttelsessymbol, ved siden av en tvehodet fugl som

representerer synet og evnen til å se både fortid og nåtid. Rundt dette store broderiarbeidet er det en rekke mindre broderier av maiskolber, som sendes ut fra det som solstråler.

Det andre broderiarbeidet, som har tittelen *Ru te'e Q'aq'* (Ildens mor), viser kjøkkenet til Edgar Calels bestemor, et rom som i dag tjener som atelier for flere medlemmer av Calel-familien. Dette bildet viser hverdagsliv og tradisjoner i et typisk maya-kjøkken. Her ser vi blant annet en morter som brukes for å knuse maiskorn, et leirkar til å lage tortillaer, og sandaler som henger på veggen. På et skilt på veggen står det: «Det spises tortilla til alle tider», og dette viser til maisens betydning og lange historie i mayakulturen, samtidig som det også kan leses som en ironisk kommentar til stereotypiske forestillinger.

Et tredje broderiarbeid, *Xin chajij wi* (Beskytter meg med ildens essens), viser et ritual som utføres av Edgar Calel og foreldrene hans. Calel er i midten, mens moren og faren dekker kroppen hans med aske. Dette ritualet skal være en beskyttelse før lange reiser og kan bare utføres av den nærmeste familien. Det finner sted i bestemorens hus, det samme huset som vises i *Ru te'e Q'aq'*. Her symboliserer asken overgangen mellom det materielle (tre) og det immaterielle (ild). Etter ritualet vises en sovende Calel på en steinpute. Dette handlingen finnes også som video, performance og tegning.

Sal IV

Jardin, Juyu' KitKit (Hage, fjell av sang)

I Sal IV høres en repetitiv lyd – «kit kit kit» – og med denne messende sangen hentes nærværet av Calels bestemor inn i rommet. Etter at bestemoren, María Luisa López Cujcuy, gikk bort i 2014 i en alder av 92 år, arvet Calel språket hennes, kaqchikel, og han begynte å reflektere over alle fortellingene og all visdommen som var forsvunnet med henne. I et forsøk på å bevare minnet, begynte han på en dagbok hvor han skrev ned ordene, rådene og kunnskapen han hadde fra henne. Blant alle disse erindringene er det lyden «kit kit» som står frem mest levende, og minner ham om hvordan hun kalte på fuglene som hun var så glad i, for å få dem inn i hagen.

Calel ønsket å finne en måte å innfange den flyktige essensen av bestemoren på, og bestemte seg for å male disse lydene, «kit kit», ved hjelp av gjørmø, for slik å symbolisere forbindelsen mellom jorden, tiden og ånden. Han malte ordene først på huset hennes, på den fasaden som vendte ut mot gaten, og markerte slik at dette var et sted for å samles, snakke sammen og feire. I Bergen Kunsthall er de lydmalende ordene påført i former som minner om fjell, og slik skapes det en forbindelse mellom landskapene i Bergen og Calels hjemsted i Comalapa. Disse fjellene utgjør også en hage fylt med blomster laget av venner og nære slektninger; et stort utvalg av tegninger, malerier og fotografier, som representerer et kollektivt kjærlighets- og erindringsarbeid. Blomstene møter deg med den formen de har, og slik Calel ser det, kan man heller ikke velge sine nærmeste, de er der naturlig, som familie og

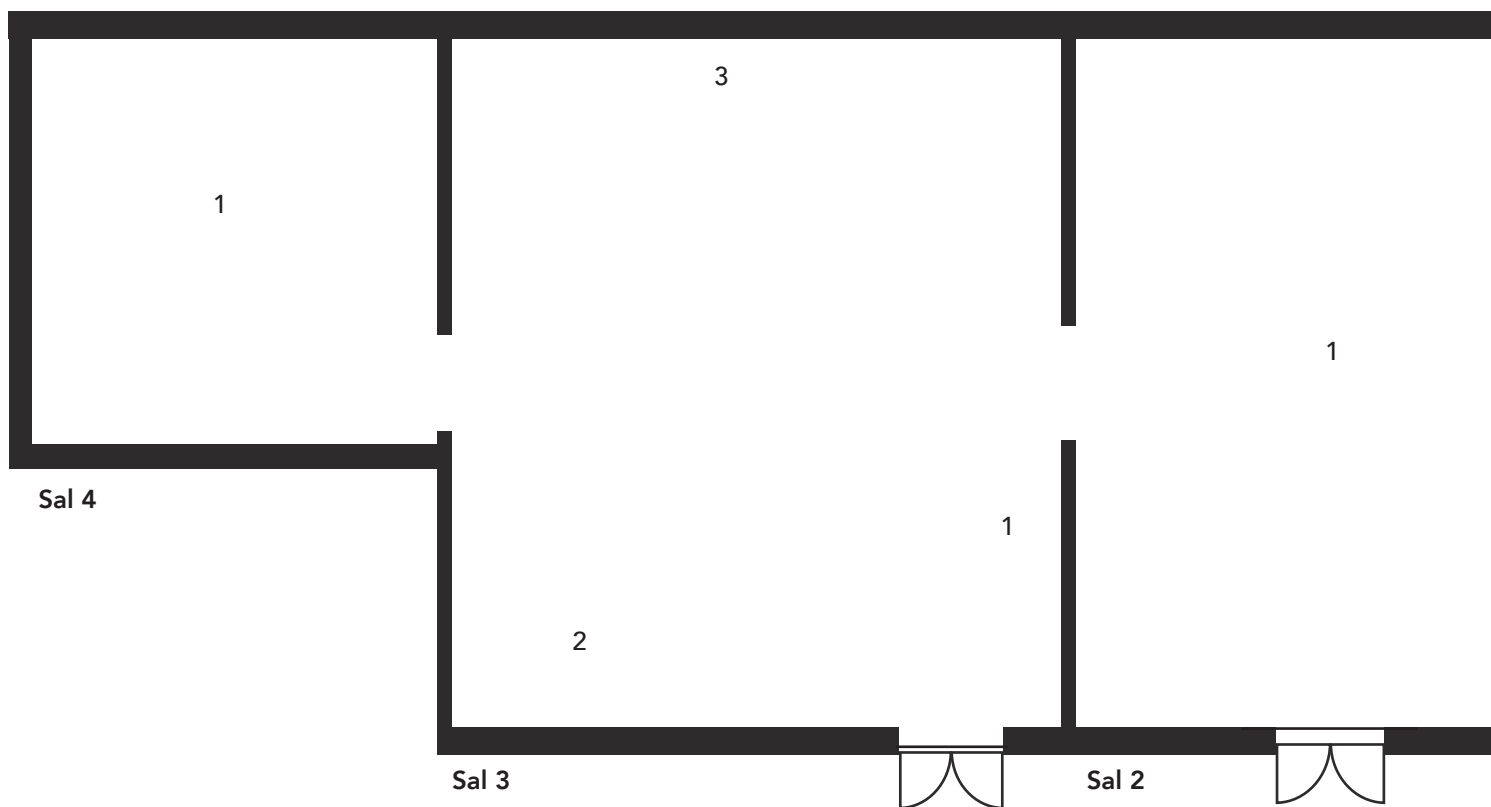
venner. Men én ting kunsten kan gjøre, er å fryse tiden – denne hagen i Bergen Kunsthall vil verken visne eller dø. Over hagen og sangfjellene dukker det opp tre skyer laget av det papiret som ble brukt til å pakke inn og beskytte leirkrukkene beskytte leirkrukkene som ble laget lokalt i av Eleonore Griveau og Cone7-keramikerverksted på reisen til Bergen Kunsthall.

I bestemorens hjem, som nå er blitt Calels atelier, spiller i dag moren hans en sentral rolle i å bygge felleskap, på samme måte som hennes egen mor før henne. Hun er en sentral kraft i å føre folk sammen, og lager ofte mat i overflod, noe som igjen viser hagens gavmildhet. Tanken om å dele er grunnleggende for Calels praksis. Uansett hvor han reiser, tar han ritualene og tradisjonene med seg, og starter for eksempel alltid dagen med å dele drømmer. Denne skikken med å snakke om hva man har drømt, er et viktig middel til å opprettholde forbindelsen til forfedrene og til ens egne kulturelle røtter, og fyller alle rom med ånden fra hans samfunn, og med minnet om dem som kom før.

"No vengo a sembrar una flor en tu corazón, esta vez traigo un Jardín para tus ojos"
– Edgar Calel

"Jeg kommer ikke for å plante en blomst i hjertet ditt, denne gangen bringer jeg en hage for dine øyne."
– Edgar Calel

Med støtte fra Norske kunstforeninger.

Sal 2

1
K'obomanik (Gratitude for everything that lights up and turns off before our eyes), 2024
 Tau, steiner, jord, stearinlys, ild

Sal 1

1
 Edgar Calel
Oyonik paruwi Juyu' (Påkallelse over fjellene), 2024
 Jord, leirekrukker, vann, roseblader, kvister
 Bestilt av Bergen Kunsthall og Museum of Civilizations, Roma

 Leirekrukker produsert av Éléonore Griveau ved Cone7–Keramisk verksted.

Sal 3

1
Xin chajij wi (Protecting me with the essence of fire), 2024
 Broderi; bomullsstoff, tråd
 170 x 216 cm

 2
Ru te'e Q'aq' (Mother of fire), 2024
 Broderi; bomullsstoff, tråd
 165 x 385 cm

 3
Nimajay Kaqchikel (Big Kaqchikel house), 2024
 Broderi; bomullsstoff, tråd
 350 x 710 cm

Sal 1

Sal 4

1

Jardin, Juyu' KitKit (Hage, fjell av sang), 2024

KitKit-veggmaleri med leire, olje- og akrylmaling på lerret, tegninger med blyant, tusj, kritt og fargestift på papir, fotografier

Liste over inviterte bidragsyttere:

Vidalia Apén

Pedro Calel

Edgar Calel

Elsa Calel

Pedro Lisandro Calel

Henry Calel

Angélica Calel

Bryan Calel

María Calel

Magdalena Calel

Julio Calel

Thiago Calel

Mateo Calel

Brenda Calel

Karma Davis

Jorge De León

Luis Fernando

Regina Galindo

Leonel Juracan

Rodrigo Morán

Paulo Nazareth

Jennifer Paiz

Wilmer Sula

Lydia Tubín

José Wolff

Arrangementer

Åpning

Fri 30 Aug 20:00

Plattform: Edgar Calel

Kunstnersamtale

Lør 31. aug 14:00

Andre etasje

Plattform: Pablo José Ramirez

Samtale

Lør 12. okt 14:00

Andre etasje

Plattform: Katya García-Antón

Samtale

Lør 9. nov 14:00

Andre etasje

Omvisninger

Hver søndag

13:00 Omvisninger og verksted for familier

14:00 Omvisning

Kuratert av Silja Leifsdottir og Axel Wieder

Bergen Kunsthall

Stab

Kjersti Solbakken

Direktør

(fra og med 1. okt)

Jonette Vindenes

Head of Administration

Nora-Swantje Almes

Curator of Live Programme

soso brafield

Communication

(i permisjon)

Sofia Marie Hamnes

Producer

Thea Haug

Members and Reception

Ragna Haugstad

Bookshop

alphie hubbard

Communication

Mai Lahn-Johannessen

Program Manager

Silja Leifsdottir

Curator of Exhibitions

Hilde Marie Pedersen

Head of Education

Emilio Sanhueza

Head of Communication

Jonas Skarmark

Technical Producer

Henrik Skauge

AV Technician

Eric Alvin Wangel

Head of Production

Resepsjon og omvisninger

Susanna Antonsson

Andrine Graue-Einarsen

Marie Lahn-Johannessen

Fredrik Langevåg

Øystein Larssen

Mari Norddahl

Elise B. R. Petersen

Martin Midtbø Rokkones

Arrangementer og distribusjon

Åsa Bjørndal

Anette Grindheim

Lars Hallaråker

Lars Jonsson

Lene Anette Kolltveit

Ingvild Nordfonn

Marthe Serck-Hanssen

Eirinn O. Voldsund

Teknikere

Tine Adler

Dan Brown

Jason Dunne

Robin Everett

Sara Lindberg Hansen

Anders Elsrud Hultgreen

Sarah Jost

Renhold

Andrine Graue-Einarsen

Marie Lahn-Johannessen

Takk til

Cone 7

Éléonore Griveau

Enrique Morales

Langebården

Proyectos Ultravioleta